

Motion till riksdagen 2023/24:2785

av **Hanna Gunnarsson m.fl. (V)**

med anledning av prop. 2023/24:41 Finansiering av kommuners medverkan i frågor om slutförvar

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör följa det tidigare Miljödepartementets promemoria Långsiktig finansiering av kommuners och ideella föreningars medverkan i frågor om slutförvar och därmed se till att kärnavfallsavgifterna återigen ska finansiera stöd till ideella miljöorganisationer för vissa insatser i samband med den fortsatta prövningen av anläggningar för hantering och slutförvaring av använt kärnbränsle, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Motivering

Vänsterpartiet instämmer i flera delar av regeringens proposition om förändrade villkor för kärnavfallskommuner att erhålla medel ur Kärnavfallsfonden. Vi delar däremot inte regeringens bedömning att kärnavfallsavgiften inte ska finansiera ekonomiskt stöd till ideella föreningar.

I det tidigare Miljödepartementets promemoria Långsiktig finansiering av kommuners och ideella föreningars medverkan i frågor om slutförvar föreslås att kärnavfallsavgiften återigen ska användas för ekonomiskt stöd till ideella föreningar för vissa insatser i samband med den fortsatta prövningen för att få uppföra och driva det sammanhängande systemet för slutförvaring av använt kärnbränsle. Man motiverar detta med att det finns skäl att långsiktigt underlätta ideella miljöorganisationers möjlighet att delta i frågor om slutförvar av använt kärnbränsle – någonting Vänsterpartiet instämmer i. I regeringens proposition avviker man från promemorian och gör bedömningen att så inte bör vara fallet. Det är olyckligt.

Ideella föreningar har, precis som regeringen skriver, länge varit engagerade i frågan om hantering och slutförvaring av restprodukter från kärnteknisk verksamhet, bl.a.

genom Miljöorganisationernas kärnavfallsgranskning (MKG). Mellan 2005 och 2017 fanns möjlighet för dessa föreningar att få ekonomiskt stöd ur Kärnavfallsfonden för sitt arbete. Stödet infördes i syfte att höja kvaliteten i det utökade samrådet och bidra till en allsidig belysning av frågorna om kärnavfallets slutförvaring. Bestämmelserna som reglerar detta finns fortfarande kvar i finansieringslagen och förordningen. Möjligheten till stöd upphörde dock i praktiken 2017 i och med att det gått mer än ett år sedan ansökningen för ett slutförvar kungjordes. Därefter har organisationerna kunnat söka ett statligt bidrag för verksamheten. Den nuvarande regeringen har med stöd av Sverigedemokraterna tagit bort medlen helt från 2024. Det innebär att alla särskilda resurser för oberoende granskning av kärnavfallsfrågor slopats. I stället menar man att organisationer som arbetar med detta ska söka allmänna stöd från Naturvårdsverket. Till saken hör att regeringen valt att minska nämnda medel och att det dessutom finns en stor efterfrågan även från andra organisationer. Effekten har blivit att MKG tvingats stänga ned sitt kansli.

Regeringen motiverar sin bedömning i propositionen med att frågan om lokalisering av slutförvaren av använt kärnbränsle är avgjord. Vidare skriver man att syftet med det tidigare stödet till miljöorganisationerna har varit att underlätta organisationernas deltagande i arbetet med slutförvaring av kärnavfallet för att på så sätt säkerställa en allsidig belysning av frågorna och öka allmänhetens insyn i processen och förtroende för besluten. Men, menar man, nu går arbetet med slutförvar in i ett mer tekniskt skede och dessutom anses kommunerna kunna tillgodose att allmänheten garanteras insyn.

Det är inte bara ett underkännande av civilsamhällets centrala demokratiska roll. Det är också ett mycket slarvigt sätt att hantera den gedigna kompetens gällande frågorna som miljörelsen samlat på sig genom år av arbete inom bl.a. MKG.

I Miljödepartementets promemoria konstateras att ”Kärnavfallsrådet och mark- och miljödomstolen understrukt vikten av att miljöorganisationerna ges möjlighet att fortsatt engagera sig i slutförvarsfrågan även efter ett tillstånd enligt miljöbalken har meddelats”. Vidare hänvisar man till Kärntekniklagutredningen som föreslagit att de olika momenten i den stegvisa prövningen förenas med en skyldighet för tillsynsmyndigheten att samråda med andra relevanta myndigheter, kommuner och enskilda som kan vara berörda. Också Århuskonventionen och den föreskrivna rätten för miljöorganisationer att delta i beslutsprocesser spelar in.

Det konstateras att miljöorganisationernas insatser och medverkan har bidragit till att belysa frågan på ett allsidigt sätt samt ökat kunskapen och öppenheten i samband med beslutsprocesserna. Det anses sammantaget ha ökat allmänhetens insyn i processen och bidragit till att demokratisera processen. Behovet av insyn i den fortsatta processen är stort.

Miljöorganisationernas medverkan i den hittillsvarande processen har möjliggjorts genom ekonomiskt stöd. I sitt remissvar till promemorian skriver MKG m.fl. om vikten av att det finns ”ett uthålligt, robust och tydligt långsiktigt system för att finansiera verksamheten”. Det har aldrig tidigare byggts något slutförvar i Sverige. Frågan omgärdas av komplexitet och långsiktighet. Det ingår i reaktorinnehavarnas ansvar att säkerställa en allsidig belysning av frågorna om kärnavfallets slutförvaring. Därför är en finansiering av miljöorganisationernas arbete via Kärnavfallsfonden en viktig del av att göra arbetet känt för allmänheten.

Regeringens bedömning i propositionen är helt i linje med den förda politiken i stort, där civilsamhällets engagemang på vitt skilda områden kringskärs. Regeringen går till angrepp mot en rad organisationer och institutioner som alla värnar det demokratiska

varandet. Det handlar bl.a. om nedskärningar inom folkbildning, indraget stöd till etniska organisationer, slopat stöd till konsumentorganisationer och ett borttaget informationsstöd till organisationer som arbetar med bistånd. Vänsterpartiet menar att det är en allvarlig utveckling som riskerar att få långsiktiga konsekvenser för det demokratiska inflytandet och engagemanget.

Regeringen bör följa det tidigare Miljödepartementets promemoria Långsiktig finansiering av kommuners och ideella föreningars medverkan i frågor om slutförvar och därmed tillse att kärnavfallsavgifterna återigen ska finansiera stöd till ideella miljöorganisationer för vissa insatser i samband med den fortsatta prövningen av anläggningar för hantering och slutförvaring av använt kärnbränsle. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Hanna Gunnarsson (V)

Andrea Andersson Tay (V)

Lotta Johnsson Fornarve (V)

Linda W Snecker (V)

Kajsa Fredholm (V)

Håkan Svenneling (V)